

Castelul de Apă

Supliment de cultură al ziarului
Actualitatea Gorjului
 editat săptămânal de revista
Lumea Gorjenească

Nr. 8, Anul I, sâmbătă 3 august 2002, 4 pagini

O dinastie gorjenească

Rătăcind prin lumea gorjenească de ieri și de azi, nu se poate să nu încerci sentimentul trecerii și peste praguri - adevarate melancolii ale culmilor - care, sfidând cursul primar al deslușirii vieții, încercă să adauge împrejurărilor cotidiene un anume fast descoperirii virtușilor ce singurizează și la noi marile familii. Smulse din contextul înfățișând până la amănunt peisajul "mioritic" al Gorjului, personaje de excelență au confirmat în timp, reabilitând cu discreție vechi păcate ale prea păguboasei noastre inteligențe. Ca într-o imbrățișare consumată în absolut, Dumnezeu a aranjat astfel ca marile spirite să se întâlnească și să viețuiască și pe aceste locuri, pe care ni le asumăm dintotdeauna cu nostalgie și cu mirare. De mult de tot, se povestește frumos cum că Ion, după naștere din satul Godinești, a fost să se întâlnească prin viață cu mai tânărul Costache din Hobița Peștișanilor, cel care mai târziu îi va povesti în scrisori trimise cu poșta de Paris despre traiul lui săvârșit prin lumea albă. Și ca să-i păstreze amintirea și buna credință, Costache l-a desenat frumos pe Ion, înveșnicindu-l pentru totdeauna în lut ca într-o fotografie care așteaptă și astăzi în liniștea muzeului din marele palat.

Și lui Ion, după ce l-a văzut mare și inginer pe mezinul Gogu Ciobanu pe care l-a avut în primă îngrijire de frate, după ce a ajuns și fi domnul negustor Ion Georgescu Gorjan și după ce s-a împreunat pe viață cu doamna lui Stanca, toț Dumnezeu - întru veșnică și duhovnică mirare - i-a dăruit doi băieți, pe Stefan și pe George, care au omenit peste ani neamul Gorjanilor.

Ștefan, inginerul școlit în Universitățile tehnice europene și umblat cu folos prin bibliotecile și măriile muzee ale lumii, a fost cel care a păstrat prejura și admirarea autentică față de cel ce a ajuns și fi prin viață și opera lui Constantin Brâncuși. Apoi s-a întâmplat fericit ca două mari doamne, Aretia Tătărescu și Milita Petrușescu, să reușească să-l aducă acasă pe sculptorul Constantin Brâncuși și să-i ofere de lucru ridicarea unui Monument. Sculptorul Constantin Brâncuși și-a luat de ajutor pentru lucrarea Monumentului pe fiul prietenului lui de tinerețe, pe Tânărul de mare performanță tehnică, inginerul Ștefan Georgescu Gorjan. Împreună au ridicat Monumentul ajuns peste timp Coloana unui oraș cu fală în cultura lumii.

Până târziu, până la capătul unei vieți în totalitate dăruită muncii, dar pândită nu de puține ori și de grele și triste încercări care au lăsat urme, inginerul Ștefan Georgescu Gorjan a fost cel care a vegheat cu îngrijire pentru ca Monumentul - Coloană să existe mereu aşa cum l-a gândit și l-a zîrnisit demult împreună cu sculptorul Constantin Brâncuși.

A fost greu și nu fără multe necazuri. După care s-a întâmplat ceea ce nu și-ar fi închipuit nimeni. S-a făcut în aşa fel ca Monumentul să nu mai existe un timp. După o vreme tulbură și încă neelucidată nici măcar juridic vorbind, Dumnezeu și-a intors iar față spre omul lui Brâncuși. Acum e bine. Dar ca să fie aşa, fizica inginerului i, d-na Sorana Georgescu Gorjan a fost, împreună cu mulți alii susținători întru Brâncuși, cea care a păstrat în continuare rânduiala și rostul familiei. Felul în care a gestionat arhiva Coloanei, demersul publicistic și cărțile deja publicate, au convins pe toată lumea că d-na Sorana a fost hărăzită să-și poarte "vertical" Ursita. Iar patosul neamului Gorjanilor e astăzi împlinit cu lumea și printr-un dialog purtat cu adresa inscrisă pe ecranele ultimilor computere de Mihai, nepotul inginerului și fiul d-nei Sorana.

Ion, Ștefan, Sorana, Mihai - nume care legitimează minunata actele prin care va dăinui în timp încă o dinastică gorjenească.

Vasile VASIESCU

Stimate domnule Inginer,
 Vă trimit aici o situație a contului și vă rugă să-l faceți rost de 4000 lei, de cărui suntem nevoiți. Trebuie să mergeți cu prudență deoarece, aproape că nu există banii săi pe cont. Necum să să nu pot face să nu pot să le achiziționeze. Vă rog să-mi spuneți dacă suntem săptămâna de la urmă să vă trimitem restul de volume și să vă informăm că suntem săptămâna următoare să le achiziționez.
 I. Georgescu

8 martie 1932

Stimate Domnule Inginer,
 Vă trimit aici o situație a contului și vă rugă foarte mult ca până joi să-mi faceți rost de 4000 lei de cărți am mare nevoie. Treburile merg miserabil de prost, aproape că nici lefurile lucrătorilor nu le mai pot scoate, necum să mai pot face și pentru plășile celelalte.

Vă mai rog să-mi comunicați dacă vă trimiteți și restul de volume ce mai sunt la noi.

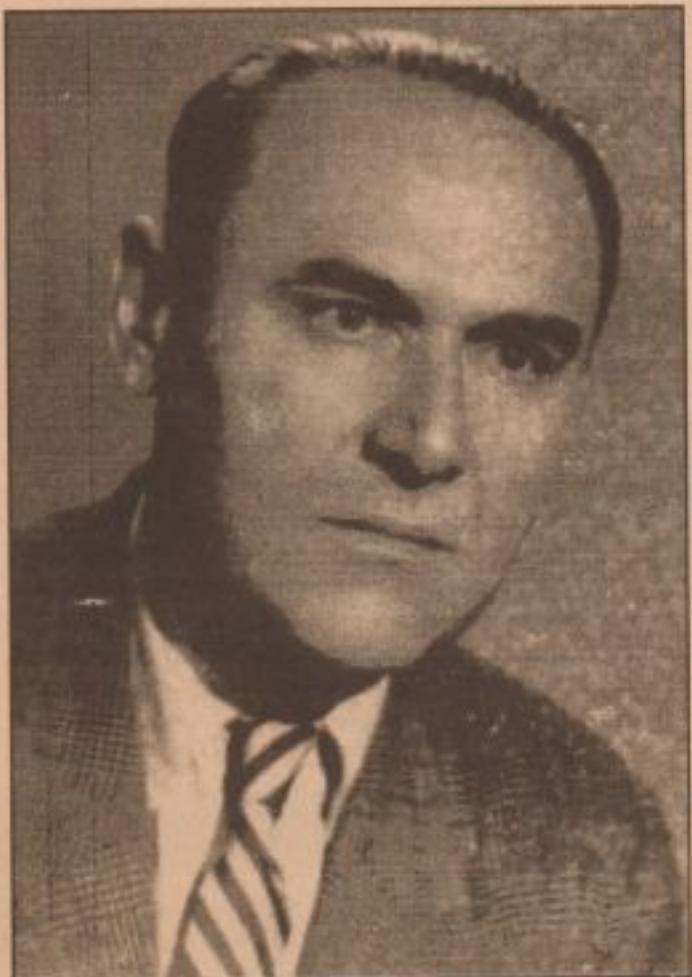
Nădăjduiesc că-mi veți satisface cererea, pentru care vă mulțumesc anticipat.

ss/indescifrabil

Un inginer în slujba Artei

Se spune că, înainte de a veni pe lume, sufletul copilului își alege viitorii părinți. Eu nu pot decât să-i mulțumesc Celui de Sus pentru minunații mei părinți, Voichița și Ștefan, cărora le închin această carte. Editura Fundației "Constantin Brâncuși" m-a indemnă să scriu o monografie despre tatăl meu, inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan, constructorul "Coloanei Infinite" de la Târgu-Jiu. Voi repeta vorbele scrise cândva de marele Brâncuși Miliței Petrașcu: "mulțumesc pentru privilegiul ce vrea să-mi dea "căci "propunerea nu putea să cadă mai bine". (Sorana Georgescu-Gorjan)

Mi s-a pus de multe ori întrebarea: "De ce oare l-a ales Constantin Brâncuși tocmai pe inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan să-l secondeze în realizarea Coloanei Infinite monumentale?" Am căutat și eu un răspuns, cercetând cu multă atenție arhiva inginerului Gorjan, tatăl meu, și încercând să-mi amintesc că mai multe din cele aflate alături de el. Și pot spune acum că alegerea nu a fost deloc întâmplătoare.

Soarta a făcut ca drumul în viață al artistului să se incruzișeze în anii tinerei cu cel al lui Ion Georgescu-Gorjan, viitorul tată al lui Ștefan. S-au cunoscut la Craiova, unde poposisea amândoi, mănuți de dorul după o viață mai bună.

Rămas orfan de tată, Constantin Brâncuși plecase din Hobița natală în 1887, la 11 ani, și, după ce ucenicise la o boierarie din Târgu-Jiu, la un han din Slatina și la un restaurant de lângă gara Craiovei, ajunsese la începutul anilor 1890 băiat de prăvălie la bodega-băcănie Zamfirescu, pe o arteră principală a cetății Bâniei, strada Madona Dudu nr 19. La nr 23 se găsea Marele Magazin de Manufactură și Măruntișuri "La Steaua Colorată" al lui Ghiță Ionescu, unde prim-vânzător era Ion Georgescu-Gorjan, mai vârstnic cu șapte ani decât Brâncuși. Ion plecase la 10 ani din satul Godinești din Gorj, după ce și pierduse ambii părinți în interval de câteva luni. La Craiova intrase ucenic la o cojocăne, apoi ucenic-vânzător la magazinul lui Ghiță Ionescu, urcând apoi toate treptele accesibile. Învățase carte fără a fi frecventat nici o zi vreo școală și știa să citească, să scrie și să socotească. Prețuia învățătura mai presus de orice, deși nu avuiese parte de ea, și și adusese de la tată mezinul să-l dea la carte. L-a ținut pe cheltuiala lui la liceu și apoi la facultate, în Germania. La majorat, Ion își schimbă numele de Ciobanu în patronimul Georgescu-Gorjan, adică fiul lui Gheorghe din Gorj. Mezinul, Gogu, și-a păstrat însă numele de Ciobanu.

Ion i-a fost bun sfătitor și sprijin și lui Costache Brâncuși, pe care l-a luat să locuiască în aceeași cameră cu Gogu, în casa de pe strada C.A. Rosetti nr 14 a lui Ghiță Ionescu, unde i se repartizaseră două încăperi.

Ion Georgescu-Gorjan, ca și patronul lui Brâncuși, Ioan Zamfirescu, precum și Ghiță Ionescu și Costică Grecescu, perierul, au intuit talentul neobișnuit al tânărului Costache, cu deosebire după ce acesta a făurit o vioară cu sunet incantător, folosind lemnul lădițelor de citrice. L-au sărit să se lase de negustorice și l-au ajutat să se inscrie la Școala de Arte și Meserii din Craiova și

apoia la Școala de Belle Arte din București.

Lui Ion, Costache îi spunea "nașule" și-i arăta respect și incredere. În timpul anilor de facultate Ion a fost procuristul său, alături de Costică Grecescu. La terminarea studiilor, în 1902, Brâncuși a efectuat serviciul militar la Regimentul 32 Rovine din Craiova, ca "tânăr cu termen redus", nebeneficind de incarcămare. Ion i-a oferit din nou găzduire, de această dată în locuința de la etajul magazinului "La Steaua Colorată". În semn de recunoștință, proaspătul absolvent de belle-arte i-a făcut lui Ion un frumos bust din gips, dovedindu-și cu prisosință arta de portretist. Perfecta asemănare cu modelul o demonstrează o fotografie a acestuia din acel an. Bizuindu-se pe relațiile tatălui său, Ștefan va consemna: *"Şedințele durau destul de mult și cereau o bună doză de răbdare din partea modelului. Sculptorul, ghiduș și vesel, întreținea cu tata conversații, ca să i se pară acestuia timpul mai scurt."*

- "Nașule, stai cuminte, să te măsoar".

Și Brâncuși îl lucea cu compasul măsurând frunții, arcadelor sprâncenelor, nasului, proemințelor bărbiei, dimensiuni care se întăreau apoi în tușeuri generoase în argila pe care degetele-i dibace o modelau cu siguranță talentului și a meseriei învățate.

În 1904, Brâncuși a plecat din țară spre Paris. În același an, frații lui Ion, Gheorghe Ciobanu, și-a terminat studiile de inginer la Freiberg, în Germania. În toamna lui 1904, Ion va putea să-și interneze în sfârșit un cămin, căsătorindu-se cu Tânără Stanca Herța, dintr-o familie de ardeleni de la Săliște, stabilită în Râmnicu Vâlcea. Petre Herța, tatăl soției, meseriaș cu carte, posesorul unei tabăcarii primitive, murise în 1902, lăsând în urmă o văduvă cu șapte copii. Tabăcaria rămăsese în paragină, intrucât nici unul dintre ei nu s-a dedicat acelei munci. Băsești au făcut studii de gimnaziu, unii de liceu sau chiar universitar. Cele trei fete au absolvit cu succes doar clasele primare. Stanca vorbea cu mândrie despre misterioasa operație a "răsturnării fractiilor". Avea un dar înălțat de povestitoare și un deosebit simț al humorului. Mult mai Tânără decât soțul ei, avea să-și dedice întreaga viață copiilor.

La 1 septembrie 1905, un tată, mândru nevoie mare, înregistra la Oficiul Stării Civile al Primăriei Municipiului Craiova apariția primei sale odrăsle:

Act de naștere copilului Ștefan-Ioan de religie creștină, de naționalitate română, de sex masculin, născut la 29 august ora 7 seara în orașul Craiova la casa părinților săi nr 23 din strada și suburbia Madona Dudu, fiu al Dluh Ion Georgescu-Gorjan de ani 36, comersant, și al Dnei Stanca Georgescu-Gorjan de ani 29, menajeră, domiciliată în Craiova, după declararea făcută de tatăl care ne-a înfotisat copilul. Întălui martor, domnul Ioan Zamfirescu de ani 41, al doilea martor domnul Costache Iliescu de ani 46, ambii comercianți, domiciliați în Craiova, care au subscris acest act după ce li s-au cînt imprenă cu noi și cu declarantul, constatat după lege de noi, Alexandru Periețeanu, ofițer al Stării Civile.

Pe lângă prenumele nașului - Ștefan Constantinescu - copilul urma să poarte și numele de Ioan, căci venise pe lume în zi de mare praznic, însemnată cu roșu în calendarul ortodox. "Tâierea cîstitului Cap al Sfîntului, slăvitului Proroc, Înaintemergătorului și Botezătorului Ioan". După 1 aprilie 1919, când și în Oltenia se va introduce calendarul gregorian - stil nou - Ștefan nu-și va mai serba ziua de naștere la 29 august, ci la 11 septembrie.

Pruncul a văzut lumina zilei în casa în care, cu trei ani în urmă, tatăl său îl găzduise pe Brâncuși, iar acesta îi modelase bustul. Unul din martori trecești în actul de naștere al lui Ștefan este chiar fostul patron al lui Brâncuși, "Ioan Zamfirescu de ani 41, comerciant", bun prieten cu Ion Georgescu-Gorjan.

Micul Ștefan va asculta cu nesă istoricile despre năzdrăvanul Costache, relatate de tatăl său. Prima operă de artă pe care îi vor cădea ochii va fi chiar bustul făcut de Brâncuși lui Ion, aflat la loc de cinste în casa familiei. În lucrarea din gips va regăsi aidomă ochii luminoși ai tatălui, mustață în furculiță, vârtejul de păr de pe creștet. Din copilie își va aminti și de minunatele cărti poștale ilustrate trimise de sculptor "nașului" și semnate "Costache".

În 1907 în familia Georgescu-Gorjan se va mai naște un fiu, Jenică, mort în tragedia pruncie. Tânără mamă a suferit cumplit. Pe

cel de al treilea nașut, George-Paraschiv, alintat Georgică, il va ocroti cu mare grija. Fratele cel mare, Ștefan, va fi, la rândul său, protectorul micinului în tot timpul vieții.

În perioada 1908-1910, familia a locuit la Câmpina, unde Gheorghe Ciobanu, ajuns inginer la "Steaua Română", își convinse fratele să conducă un mic magazin de articole tehnice. Revenind la Craiova, Ion se angajează casier la "Banca Tânăr", o mică întreprindere particulară. Talentul înălțat pentru aritmetică îl ajută să se descurce și ca "funcționar".

La începutul anului 1914, Ion devine proprietar de casă cu grădină, pe strada Sofia Caneciu nr 6 (ulterior numele străzii se va schimba în "Olga Bancic", apoi în "Lupeni"). Ori de câte ori Brâncuși a poposit în Cetatea Bâniei, a fost oaspete drag și în casa prietenului Ion. Ștefan își va aminti vag de vizita artistului din 1914, dar cea din 1922 își va întări viața în memorie. Peste ani va relata:

Am fost impresionat de simplitatea și modestia acestui om, celebru încă de pe atunci, și care în ochii noștri, după povestirile tatei, had proporții de mit. Ne-am simțit foarte în largul nostru în povărișia omului bland, linistit, care ne povestea la masă întâmplări ciudate și hazli din viața lui atât de agitată, sătă de neobișnuită, în comparație cu obiceurile prozaice ale provinciei Craiova.

Celălalt fiu al lui Ion, Georgică, povestea și el:

Brâncuși a venit la noi și a stat câteva zile. M-a impresionat profund figura lui luminoasă, înconjurată de o barbă mare, puțin sură, privi cu patruțătoare. Îmi amintesc că îmi măngăia capul năr și mă imbiu să-l întreb ce mă interesa pe mine. Eram pasionat de calea ferată, astfel încât întrebarea mea a fost "Cum merg trenurile în Franța"?

George își amintea că Brâncuși i-a povestit despre organizarea căilor ferate în Franță și despre gările Parisului. Preciza că pe artist l-a impresionat grădina lui Ion, cu legume, pomi fructiferi și viță de vie, precum și sistemul de irigare cu sanțuri, imaginat de acesta. Peste ani, mezinul va mărturisi că el ciobise mustățile răsucite ale bustului, cu care-i plăcea să se joace.

Sorția lui Ion, Stanca, cum doreea să își se spună, se simțea exclusă atunci când cei doi prieteni își amintea de întâmplări din timpul anilor de tinerețe. De aceea nu-l simpatiza pe prietenul din vremea burlăciei soțului ei. Peste ani le va povesti nepoatelelor pe un ton acuzator că Brâncuși vorbea românește împrejmărat cu cuvinte franțuzești și că "nu le-aducea bomboane copiilor". Ilustrațile de la sculptor au dispărut la un moment dat din casă. Este posibil că o discuție mai aprinsă între cei doi soți să fi avut ca rezultat pierderea acestor doc-me-te neprequite.

În schimb, pe micul Ștefan personalitatea artistului l-a fascinat din totdeauna. Drumul ascendent al sculptorului pe calea imprimării creației său artistică i-a servit drept exemplu, întărindu-i hoțărărea de a realiza la rându-i ceva în viață.

Anii de școală

Lui Ștefan, dorința de învățătură i-au incurajat-o și părinții. Cunoștințele, la care aceștia nu avuaseră acces, Ștefan le

Imobilul din Craiova în care s-a născut inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan

Arhiva Gorjan

absorbea ca un burete. De la tată, a moștenit nu numai generozitatea, optimismul și recitudinea, dar și autodisciplina și aplecarea spre științele exacte. Mama i-a stimulat inclinarea spre literatură și artă, transmițându-i sensibilitate, simțul umorului, exceptionalul dar de povestitor. De la mama primise și grupa sanguină zero, de donator universal, element emblematic pentru întreaga lui existență. Născut sub semnul Fecioarei, va fi caracterizat prin perfectionism, spirit critic, exigență față de sine. Semnul Șarpelui, din zodiacul oriental, îi va hărăzi intelectiune.

Își va aminti cu recunoștință de dascălii săi minunati, începând cu admirabilita pedagogică care i-a fost învățătoare, venerabilă doamnă Pictorian. În perioada 1912-1916 a urmat cursurile Școlii primare "Petrache Poenaru" de pe strada Târgului din Craiova. Directorul școlii, învățătorul I.P. Tuculescu, era tatăl viitorului pictor-medic. Peste ani, Ștefan va achiziționa două frumoase părți din perioada de început a lui Tuculescu.

Între 1916 și 1920 a urmat cele patru clase ale gimnaziului la celebrul liceu "Carol I", terminând ca premiant I.Cum în timpul ocupării germane se ficeau opt ore de germană pe săptămână, Ștefan a învățat temeinic limba lui Goethe. L-au ajutat dascălii competenți, ca Turtureanu și Maghețu. Franceza a asimilat-o multumită excelenților profesori M. Stăureanu și C. Fortunescu. Al. Popescu-Telega l-a învățat secretele ortografiei franceze. A studiat latină cu Ion Florescu. Minunatul profesor Niculescu-Naquet (poreclit Moș Nache) l-a îndrumat să vorbească și să scrie într-o limbă românească sărăc cusur. Spre sfârșitul anilor de gimnaziu, s-a apucat să învețe singur engleză, italiana și spaniolă. În anii cursului inferior fost coleg și prieten cu Radu Demetrescu - viitorul poet Radu Gyr. Lui Dionisie Pippidi, viitorul academician și helenist, prin clasa III de gimnaziu i-a fost meditar la... caligrafie.

În cursul superior (1920-1923) s-a orientat spre științele exacte, urmând exemplul unchiului inginer. Directorul liceului, profesorul de matematică Nicolae Balaban, i-a apreciat talentul în disciplina sa și l-a luat ca meditar al propriei fiice. Cu banii câștigați din meditații, Tânărul își cumpără culegeri frantuzești de matematică dar și manuale de limbi străine. Căci studiul acestora a fost marea sa pasiune. Biblioteca inspirată atunci cuprindea nu numai manuale de franceză, germană, engleză, italiană și spaniolă, ci și metode de învățat arabă, industria, chineză, turcă, greacă, ungara, polona, norvegiana și chiar esperanto. Peste ani va studia portugheza, olandeza, rusa și bulgara.

Clașele V-VII le-a absolvit cu "foarte bine", ca premiant de onoare al liceului. La sfârșit de an primea din partea asociației craiovene "Prietenii cărții" un teanc de volume și o recompensă de 500 lei. Folosea banii și pentru a-și completa colecția de mărci. Ca membru al unei asociații filatelice din străinătate purta corespondență în franceză, germană și italiană cu filateliști de pe lume.

În vacanțe rezolva câteva mii de probleme de matematică din "Culegerile fraților iezuiți", exercițiu de autodisciplină care i-a marcat stilul de viață și mai târziu. A înfinitat însă și o trupă de teatru cu care, vară, pleca în turnee la Segarcea și Pitești. În spectacolele improvizate urmate de dans era actor și muzicant, căci luase și lecții de vioară cu Aurel Bobescu. Era violonist în orchestra liceului și canta și în corul instituției.

Făcea cu ușurință epigrame și catene. A publicat și un foileton în revista bucureșteană "Tiribomba", intitulat "Misterul plăcintii cu brânză" și semnat Ghiță Laconicu. În timpul clasei VII, în colaborare cu prietenul Emilian Iliescu, a tipărit în regie proprie "Revista Matematică a Liceului", difuzată la colegi. Acest prim act editorial a rezistat câteva numere.

În timpul școlarității, atât unchiul său cât și Brâncuși trecuseră doi ani într-unul. Urmându-le exemplul, Ștefan s-a hotărât să dea "în particular" examenul de clasa VIII, pregătit totodată și admisierea la Politehnica. A muncit intens în vara anului 1923, refugiindu-se pe o platformă scobită în stâncă la Tismana, ca să studieze la matematică, fizică și chimie, după un program rigid, care a dat roade.

La începutul lui septembrie 1923 era absolvent a opt clase și proaspăt bacalaureat.

Studentia

Tânărul s-a prezentat la București la examenul de admitere de la Școala Politehnică. Buna pregătire și-a spus cuvântul: din peste 400 de candidați, a reușit al 17-lea. Putea să-și aleagă oricare din secțiile Politehnicii, clasificate în ordine descrescăndă: 1. Construcții, 2. Electromecanică, 3. Mine și metalurgie, 4. Chimie industrială, 5. Silvicultură. A optat pentru Electromecanică.

Cei ce învățau la Politehnica se numeau "elevi", "ca să simt și verbal stricta disciplină și regimul de muncă asidu și continuu, la care erau supuși viitorii ingineri".

Ștefan s-a înscris însă și la Facultatea de Filosofie și Literă din Universitatea București, ca student la limba italiană. A frecventat și aici cursurile trei semestre. I-au fost profesori: la italiană, Ramiro Ortiz, la psihologie C. Rădulescu-Motru, la Istoria filosofiei, Mireea Florian, la Logică, Nae Ionescu. Avid de cunoștințe "in

evantă", Ștefan audia și cursurile de istorie ale lui Nicolae Iorga, ca și cele de știință literaturii ale lui Mihalache Dragomirescu.

Din prima perioadă, i se va întări în memorie o întâmplare legată de personalitatea lui Nae Ionescu, pe care o va consemna ulterior:

Mie îmi dăduse Nae ca temă să fac o expunere asupra filosofiei lui David Hume (1711-1766). Hume a fost primul filosof care a pus bazele agnosticismului modern, mișcare la care a aderat, ceva mai târziu, Immanuel Kant, care a îmbinat materialismul cu teoria incognoscibilității, iar în secolul al XIX-lea li s-a alăturat biologul și filosoful englez Thomas Henry Huxley, care a născut și termenul de agnosticism.

Această variantă a filosofiei neagă putința cunoașterii realității, prin faptul că în nici un caz cunoașterea nu poate trece dincolo de limitele simțurilor (așa pretindeau ei).

Am dat aceste explicații elementare pentru a lămurii de ce m-a făcut Nae Ionescu de două parale, după ce mi-am terminat expunerea la seminar.

Ca novice în lumea filosofiei, după ce studiasem opera capitală a lui Hume, "Treatise of Human Nature", pe care am rezumat-o într-o prelegeare de vreo 15 minute, fiind influențat și eu de "agnosticism", am făcut greșeala să adaug de la mine o încheiere nefericită. Am spus la sfârșitul expunerii, că termenul cele arătate cu un modest "ignorabimus".

Nae Ionescu a relevat că facusem o expunere corectă, dar a schimbat tonul când s-a opri asupra expresiei "ignorabimus". Mi-a spus cam așa:

"Dumneata pretinzi că dai dovadă de modestie când spui că 'nu vom ști niciodată'. Dimpotrivă, dumneata ești preumulat, dacă -ți închipui că în viitor nici o ființă omenească nu ne va întrece, pe noi, destepți de astăzi, nici ca inteligență, nici ca adâncime de gândire. Te rog să fii într-adevăr modest și să nu tragi polită asupra inteligențelor viitoare."

Pe mijlocul anului II, avalanșa de proiecte de la Politehnica l-a silit să renunțe la studiile de filosofie și lingvistică. Nu a început însă să audieze în fiecare zi seara prelegerile de istoria artei finite de Al. Tzigara-Samurcas.

Programul "elevilor" la Politehnica era foarte încărcat, după cum relatează chiar el:

Diminetile la orele de cursuri, la care frecvența nu era o sfidă, după-amiozele în fața planșelor care nu ne dădeau răgaz, iar seara în bibliotecă pentru consultarea manualelor străine... Vara eram ocupat căte două luni la practică în fabrici și abia ne rămănea timp să ne vedem părții căte o scurtă vacanță.

Constatând că nu toți profesorii își multiplicau cursurile, era foarte atent în timpul orelor, lua notite amănunte, le redacta îngrijit și le multiplică prin litografie. Va consemna:

Bineînțeles că această manifestare a mea de "redactor" și "editor" nu a rămas neremunerată: cursurile le vindeam colegilor, iar banii încasăți îmi slujeau pentru achiziționarea unor manuale străine, în special germane și franceze, de specialitate. Manualele străine erau foarte scumpe - între 300 și 4000 lei, bani imposibil de acoperit dintr-o bursă de 400 lei lunar, care abia ajungea pentru costul cantinei.

În perioada studenției, părinții nu i-au putut acorda nici un ajutor financiar, în afară unui costum de haine pe an și de întreținere în timpul vacanțelor. Ștefan și-a extins activitatea desenând proiecte pentru colegi și făcând pe "popotarul" o săptămână pe lună. Pentru acestă ultimă activitate, prima masă gratuită și o mică indemnizație. Peste ani va relata:

Aveam atunci obiceiul să scriu menu-ul pe franțuzește, cu denumiri bombastice inventate, ceea ce așa căuta curiozitatea colegilor, care nu se aștepta că o banală ciocarbă să poarte denumirea de "potage St. Germain", sau ca o părlită de mâncare de mazăre să se cheme "petits pois à la Rambouillet".

A scăpat de cantină și dormitor comun în perioada 1 ianuarie 1927 - 1 mai 1928, când s-a angajat ca inspector tehnic la Spitalul Brâncovenesc, cu un salar mic, dar având asigurate casa și masa.

Din banii agonisiți, cheltuia o parte pe cărți de artă și chiar pe exemplare bibliofile, din colecțiile "Antiqua", "Scripta Manent" și "Lumen Animi". Era vizitator asiduu al saloanelor oficiale de pictură, sculptură, desen și gravură și culese orășul pe traseul marilor librării. Îl atrăgea cu deosebire:

Librăria Hasefer, o adevărată peșteră a lui Ali Baba, dar o peșteră înțesată de comori de hârtie tipărită.

Pasiunea pentru artă i-a fost stimulată în aprilie-mai 1927 de o minunată excursie de studii a secției electromecanice în Italia, la sfârșitul cursurilor teoretice ale anului IV. Grupul, însoțit de rector, profesorul de electricitate N. Vasilescu-Karpfen, de profesorul Dionis Ghermani și de alte cadre didactice, a fost bine primit de politehniciile și asociațiile inginerilor din Italia. Au vizitat Venetia, Milano, zona lacului Maggiore, toate hidrocentralele din Alpii italieni, Torino, Genova, Roma, Florența și Fiesole. Studiul s-a imbinat fericit cu vizionarea comorilor artistice ale Italiei. Revenit

în țară, Ștefan va achiziționa volume din colecția "Les peintres illustres", o monografie "Tizian" din colecția "Klassiker der Kunst", studiul lui John Ruskin "Stones of Venice" și un frumos album al galeriei Uffizi.

În ultimele luni de studiu la Politehnica a executat proiectul cel mai dificil, considerat proiect de diplomă, un motor Diesel. Ca urmare a obținut titlul de inginer electromecanic, conform diplomei nr 540, din 15 iulie 1928.

În aceeași vară, s-a căsătorit cu o frumoasă brună, Blanche-Alice Erdossy. Din vina soției, căsnicia se va desface la 20 martie 1934. Pe un volum de reproduceri din Giotto, acea dată este consemnată alături de laconica mențiune "Pronunțarea".

În Valea Jiului

La 1 septembrie 1928, inginerul începător s-a angajat la Societatea "Petroșani", "Societatea anonimă română pentru exploatare muelor de cărbuni", cu sediul central în București, Calea Victoriei nr 118. Trimis cu un stipendiu modest la Uzinele Siemens - Schuckert din Viena, pentru o practică de șase luni, Tânărul inginer a învățat rapid și dialectul vienez.

Întors în țară după o rătă prin Italia, a insistat să fie trimis în Valea Jiului, la exploatare, ca să învețe meseria. La sfârșitul anului 1929, a început indelungatul stagiu în subteran, luând contact cu munca grea a minerilor. A trecut apoi la Atelierele Centrale Petroșani, cea mai mare întreprindere de produs utilaj minier din țară. La 18 iulie 1933, Direcția Generală a Minelor din Ministerul Industriei și i-a acordat brevetul de șef de exploatare în specialitatea mecanică. Ajunge curând inginer-șef și adjunct al directorului Matei Bălănescu.

În paralel cu activitatea de inginer, predă electrotehnica la

Familia Georgescu-Gorjan: Ion, Ștefan, Stanea și George (Craiova, 27 decembrie 1936)

Arhiva Gorjan

"Școala de maestri minieri și mecanici" din localitate. Încă din anii studenției și-a căutat să răsucă era literatura tehnică românească și căt erau de puține cursurile tipărite. Situația era și mai grea în domeniul cărții destinate pregătirii muncitorilor calificați și a meșterilor: nu exista practic nici o carte tehnică.

Inginerul a scris de aceea un curs șapirografiat pe care l-a distribuit elevilor săi. După o serioasă documentare în materie, cursul dezvoltat a devenit o carte: "Principii de electrotehnica". A ieșit de sub tipărire în octombrie 1931, în anul centenarului descoperirii fenomenelor inducției electromagnetice (baza electrotehnicii moderne) de către Michael Faraday (1791-1867). A fost tipărită la "Institutul de Arte Grafice Nicu D. Milosevici" din Târgu-Jiu, având "628 figuri și o planșă afară din text". Inginerul a asigurat el însuși redactarea, tehnoredactarea, corecturile și difuzarea lucrării. Manualul, menit să ofere informații generale asupra problemelor electricității, era inspirat din surse franceze și germane dar și din metoda americană de predare elementară a științelor tehnice, cu lămuriri amănunțite și figuri explicative multe și clare. Principiul avut în vedere era "a vulgariza fără a face vulgar".

In 1933, lucrarea a fost distinsă de către Școala Politehnică "Regele Carol II" cu premiul "Prof. M. Manolescu". Succesul cărții îl dovedește și cele cinci ediții de care a beneficiat. Cum tirajul inițial (1000 exemplare) s-a epuizat rapid, o nouă ediție va apărea în 1939 la tipografia "Jiul Cultural" din Petroșani, cu un material mai bogat și mai îngrijit prezentat. Triplarea numărului de exemplare a permis reducerea prețului cărții cu peste 40%. Ministerul Educației Naționale a aprobat cu nr 173.904/1939 ca lucrarea să fie manual de consultare pentru liceele industriale. Ediția III a apărut în 1940 la "Cartea Românească" din București. Tot în București vor apărea și edițiile IV (1943) și V (1946), în editura pe care o va înființa autorul.

(Continuare în pagina 4)

Un inginer în slujba Artei

(Continuare din pagina 3)

La 3 aprilie 1933, Ștefan Georgescu-Gorjan, "inginer la S.A. 'Petroșani'" a conferențiat despre "Aplicațiile electrice în industria carboniferă", în cadrul unui ciclu organizat de Institutul Național Român pentru Studiul Amenajării și Folosirii Izvoarelor de Energie. Conferința a fost publicată în nr 2 din Buletinul IRE, în același an. În vara lui 1934 se va număra printre conferențiarii cursurilor de vară de la Vâlenii de Munte.

În septembrie 1937 a apărut la Târgu-Jiu, tot la Tipografia Miloșescu, un manual destinat ucenicilor de la Atelierele Centrale Petroșani. Cartea, scrisă de inginerul Gorjan în colaborare cu inginerul Emil P. Mareș, a fost redactată, tehnoredactată și difuzată prin grijă primului autor. "Cartea ucenicului mecanic și turnător, urmată de cursuri practice pentru toți lucrătorii și în special pentru frezori și rectificatori" avea 190 figuri în text. În prefată se afirmă un crez:

Nici o jertfă bănească nu e de prisos când e vorba de a pune în mână unor copii sortiți mai ales muncii fizice o carte care să le facă placere și care să-i atragă către cuvântul tipărit, către cultură.

În 1940, sub egida Uniunii Camerelor de Muncă, va apărea ediția a doua, care se va epuiza până în 1940.

Activitatea de autor de cărți tehnice a fost deosebit de rodnică în anul 1939. Vara, inginerul a scris într-o lună "Minunata poveste a electronului, o carte pentru toți cei ce știu să citească românește". În prefată, autorul mărturisește:

Cel ce se încumetă să scrie ceva despre știință, fie chiar într-o formă elementară, se simte încurcat ca un părinte care se pregătește să-l dea odraslei unutră de pește.../ Dacă aș fi putut boteza "electronul" Nick Carter, "decalajul" Jack Spintecătorul, "tensiunea" Scotland Yard, cred că aș fi avut un răsunător succes de librărie./.../M-am mulțumit să tăvălesc tabletele de chinină - nesuferitele de formule, vreau să zic - într-un praf de Zahăr.

Strădaniile autorului, care dorea să ușureze cititorilor "calea spinoasă spre înțelegere", au fost răsplătite pe deplin, prin succesul deosebit al lucrării. Prima ediție a apărut în 1940, la "Cartea Românească" din București, iar edițiile II (1943) și III (1946) vor fi scoase în editura autorului. Peste ani, mulți cititori vor mărturisi că lectura cărții i-a ajutat să se apropie de domeniul electricității.

Tot în 1939, inginerul Gorjan scrie în colaborare cu inginerul August Buttu "Cartea Minerului, tipărită în 1940 la "Jiul Cultural" din Petroșani. Coperta este ilustrată cu o frumoasă gravură de Hans Winklehner. Lucrarea are "375 figuri și o planșă afară din text".

În 1939 inginerul elaborează și o broșură, intitulată "Electricitatea în gospodăria noastră (sfaturi serioase pe ton glumești)", inclusă în 1940 în colecția "Cunoștințe folositoare" (seria A, nr 78), condusă de profesorul Ion Simionescu în cadrul editurii "Cartea Românească". Pe copertă se află un amuzant desen, executat de cunoscătorul talentat Illeana Duma.

În afara preocupării constante pentru atragerea tineretului către

carte, inginerul Gorjan a mai avut o inițiativă benefică, menită să ofere fililor lucrătorilor din adâncuri prilejul de să și largi orizontul, avândându-se spre înălțimi. În 1936 a inițiat un aeroclub la Petroșani, cu sprijinul Societății "Petroșani". S-au realizat atunci un atelier de pianoare, o stație meteorologică, o școală de planorism (a doua din țară după Brașov), concursuri de aeromodel, remorci de transportat pianoare, sandouri. La 5 iunie 1940, inginerului I se va confira medalia aeronațională clasa III, pe motiv că

A organizat școala de zbor fără motor și Cercul de Aeromodeliști de la Petroșani, fără a primi vreun sprijin material, contribuind astfel la propagaerea Aeronauticii.

Pe linia preocupării pentru zbor, peste ani, Editura Gorjan va publica "Manualul aeromodelistului" de Gheorghe Rado, pilot-inginer și adaptarea "Avionul. Introducere în arta sborului".

Se cuvine menționat și faptul că în Valea Jiului inginerul a învățat să iubească munții. După prima ascensiune, în tovărașia nepotului Bucurei Dumbravă - Bebe Romalo -, a descoperit că nu va mai putea scăpa vredonă de patima înălțimilor. S-a numărat printre membrii fondatori ai secției Valea Jiului Turing-Clubului Românesc (1934), condusă de inginerul Ticus Dimitriu, și s-a înscris în Societatea Carpatină Ardeleană. A participat la marcarea potecii turistice Petroșani-Coasta lui Rusu-Cabana Parâng-Vârful Mândru (1935). În curând

Parângul, Cârja, Mândra și căldările lor de piatră, iezerele alpine, lacul Câlcescu, Valea Lotrului, Șurianul și întreaga regiune nu mai aveau secrete pentru noi...

La 30 mai 1934, la ora 20, în cadrul Universității Radio, "inginerul electro-tehnic Ștefan Georgescu-Gorjan" va împărtăși tuturor asociaților cele ce aflate despre "Valea Jiului, bogăție și pitoresc".

Reîntâlnirea cu Brâncuși

Conducerea Societății "Petroșani" și în special directorul general, inginerul Ion Bujor, i-au acordat multă încredere Tânărului inginer, apreciindu-i temeinica pregătire de specialitate, buna stăpânire a numeroase limbi străine, marea putere de muncă și deosebitul simț organizatoric. I s-au încredințat peste douăzeci de misiuni de serviciu în întreaga Europă. În cadrul acestor deplasări, pe lângă rezolvarea problemelor profesionale, inginerul se preocupă și de cunoașterea civilizației și culturii țărilor vizitate. Cutreiera muzeelor, admirarea monumentelor de artă și arhitectură, frecvența spectacole de teatru sau operă, achiziționa cărți. Stau mărturie numeroase ghiduri ale localităților vizitate, cataloagele expozițiilor sau muzeelor, programele spectacolelor, fotografii locurilor pitorești, păstrate în arhiva sa. Părinților, pe care-i respectă și iubea, le scria de peste tot, iar aceștia le rezervau cărțile poștale primite. Pe o ilustrație cu un desen de Yvon, Tânărul le scria părinților din Paris, la 26 decembrie 1934:

Am fost la Brâncuși cu care am stat mult de vorbă. E un odevărat artist, de geniu.

Inginerul de 29 de ani intuise

valoarea sculptorului, pe care mulți critici de artă nu-l înțelegeau. Se grăbise să-l viziteze pe bunul prieten al tatălui său în atelierul din Impasse Ronsin nr 11. Rămăsesese întuit de uimire în față "lumi bizare și vrăjite", "acumulare de minuni năstrușnice". Peste an va descrie acea "simfonie de scăpări și umbre, de forme și reflexe, orchestrată de ucenicul vrăjitor". Era conștient că:

Opera lui Brâncuși nu poate fi intuită complet decât în ansamblu și la locul ei de zămisire: în atelierul sculptorului, în care fiecare lespede de piatră, bucătă de metal sau grindă de lemn a suferit lente și neîncetate transformări, după ce a fost îndelung privită, observată, ghicită, cioplită, lăsată, retușată, iarăși lăsată, din nou luată și finisată imperceptibil, cu dragoste, cu meșteșug, cu răbdare supraomenească, cu geniu creator.

Atelierul i s-a părut "sanctuarul artei și hâstrului sculpturii", ale cărui uși îl deschisese "ca un sesam" mesajul de prietenie vecie al tatălui, său.

Risipite intr-un savant și primitiv beau desordre, operele brâncușiene - unele unice, altele repetate. În replici din ce în ce mai spiritualizate, mai elansate /.../ vorbeau mut, adresându-se prin mijlocirea unui simț său tuturor oamenilor - de la cei mai rafinați până la cei mai simpli.

Brâncuși l-a lăsat să privească, apoi a făcut onorurile casei:

Mobilișor simplu, târnesc, artistic, lucrat de el: un colț bine înzestrat cu scule de sculptură și meșteșug; culcușul său, cocoțat pe atunci pe o platformă aeriană, pe o căreia balustradă era aruncată cu neglijență de bun gust o catifea în falduri; mese rotunde de piatră brută, o vatră, un ceauș, un mic godin; undeva, celebrul gramofon cu cutie de rezonanță de construcție proprie.

Sculptorul s-a scuzat că nu-l poate "omeni" cu mâncare gătită de el deoarece era zi fără carne și l-a invitat la un restaurant din vecini, unde au mâncat melci fieri cu sos de ojet cu usturoi tocat (după rețeta artistului). Au convenit să se revadă pe 7 ianuarie, să sărbătorescă împreună onomastica lui Ion, cel de departe.

Ziua de 7 ianuarie este marcată cu roșu în calendarul ortodox, ca sărbătoare a Soborului Sfântului Ioan Botezătorul și Înaintemergătorul. În existența Tânărului inginer, 7 ianuarie 1935 a însemnat un moment de cotitură. În acea zi a stat ore în sir "de taină" cu sculptorul, "ca doi olteni". A vorbit mai multi artiști, "în cuvinte lapidare și sincere, în limbajul său olteneș, colorat, viu și uneori pigmentat cu cîte -o vorbă franțuzească." Cum Tânărul nu era nici artist, nici critic, nici istoricograf și nu venise din interes sau curiozitate, ci la un mare artist, prieten al tatălui său, Brâncuși l-a vorbit mai puțin aforicistic, mai direct, dezvăluindu-i "rheiile" artei sale. Critica grandoară voită a artei statuare a lui Michelangelo, "o artă a cărnii", recunoștea influența lui Rodin, grătie căruia "sculptura a redevenit umană în dimensiuni și în semnificația conținutului său", dar accentua: "Ce-a fi putut face mai mult decât Rodin și la

Casa din str. Cloșca nr. 2, Petroșani, unde a stat Brâncuși în 1937 timp de o lună.

Arhiva Gorjan

ce bun?" Se hotărăse să caute calea spre o sculptură nouă, "o sculptură a esenței însăși a lucrurilor și timpului uman, rezultată din căutarea concentrată și neobosită a formelor definitive, a linilor și suprafetelor care, în mod obligatoriu alcătuiesc aceste forme."

Inginerul contempla uimit "pasirea măiestră din basme, transformată într-o săgeată de aur întindând spre cosmos", "peștele imaterial de nărmăru ce și reflectă silueta de torpilă în luciu perfect al apei de argint", "materiile alizate spiritualizată în piatră zgrunțoasă a simbolului etern al iubirii, Sărutul", "Eva", prin curbele suple cioplită în lemn de nuc, reprezentă fertilitatea, perpetuarea speciei. "Adam" o susține pe "Eva", de care e subjugat, ca de o eternă obsesie. "Cocoșul" și "creastă", stilizată în fierastrău vibrant, sonor", o formă semenea, dintă, veselă, care "dă impresia totală, vizuală și auditivă, a mandrului animal."

Tânărul inginer a văzut în Brâncuși un "muzician în piatră, lemn și bronz", care "a compus mai ales teme cu variații". A înțeles că "evoluția replicilor reprezintă etape succesive, tinzând spre o supremă chintesență".

Al doilea subiect abordat în cursul aceleia întâlniri a fost muzica. Artistului îi plăcea să se joace pe gramofonul adaptat de el, folosind discuri cu găuri excentrice, puse să sună de la sfârșit la început, inversând melodia și variind ritmul. A aplicat acest "joc muzical" la discun de muzică folclorică din insulele Pacificului, ca și la discuri de muzică populară românească, obținând efecte bizare, impresionante.

În amintirea acestui joc, a scris pe catalogul expoziției sale de la Galeria Brummet (New York, 1926), dăruit inginerului :

A Ștefan Georgescu Gorjan, souvenirs de Paris et disque exotique.

Data înscrise pe catalog, 7 ianuarie 1935, reprezintă totodată și data de naștere a concepției tehnice a coloanei infinite monumentale. Căci, înainte de a se despărți, sculptorul l-a consultat pe Ștefan despre modalitățile de realizare a unei coloane la scară mare. Soluția oferită l-a interesat pe artist, care i-a propus inginerului să colaboreze la realizarea unei astfel de coloane. Acceptarea entuziasmată a ofertei a marcat începutul unei fructuoase conlucrări.

Sorana GEORGESCU-GORJAN

REDACTIA

Vasile Vasiescu - editor

Ioana Negrescu - secretar de redacție

Simona Vlaic - culegere text

Lucian Ciortan & Claudiu Rada - tehnoredactare

Tel.053/213569, 01/3242122, 053/212169

Email: casteluldeapa@usa.net

ISSN:1582-3776